

לכה את עזבת

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

גליון תקעט
ערש"ק פרשת וישב ה'תשע"ז

חמורו של משה, אברהם ומשיח

מי הן "נשמות התועות"?

"רכוש גדול" - בגדר שכר שעבוד

בטחון בה' מונע "כבד פה ולשון"

פתח דבר

בעזה"ת.

לקראת שבת קודש פרשת שמות, הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדי, את קונטרס 'לקראת שבת' (גליון תקעט), והוא אוצר בלום בעניני הפרשה מתוך רבבות חידושים וביאורים שבתורת נשיא ישראל ומנהיגו, כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע.

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים כפי שנאמרו, ואף עובדו מחדש ונערכו ע"י חבר מערכת, ולפעמים בעת העיבוד הושמט ריבוי השקו"ט בפרטי הענינים והרחבתם עם המקורות כפי שהם מופיעים במקורם [ובפרט במדור "חידושי סוגיות", שמופיעים כאן רק עיקרי הדברים], ויש להיפך, אשר הביאורים נאמרו בקיצור וכאן הורחבו ונתבארו יותר ע"פ המבואר במקומות אחרים בתורת רבינו. ופשוט שמעומק המושג וקוצר דעת העורכים יתכן שימצאו טעויות וכיו"ב, והם על אחריות המערכת בלבד, ושגיאות מי יבין.

ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנסמנו על-אתר או בתוכן הענינים), וימצא טוב, ויוכל לעמוד בעצמו על אמיתת הדברים.

◇ ◇ ◇

ויה"ר שנזכה לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה'", ונזכה לשמוע תורה חדשה, תורה חדשה מאתי תצא, במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

בברכת שבתא טבא,
מכון אור החסידות

מכון אור החסידות **Or Hachasidus**
סניף ארץ הקודש Head Office
ת.ד. 2033 1469 President St. #BSMT
כפר חב"ד 6084000 Brooklyn, NY 11213
03-738-3734 United States
Likras@likras.org (718) 534-8673

צוות העריכה וההגהה: הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי,
הרב מנחם מענדל דרוקמן, הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטנוב, הרב מנחם
טייטלבוים, הרב אברהם מן, הרב יצחק נוב, הרב מנחם מענדל רייצס, הרב אליהו שוויקה

אלפי אלפים וריבוי רבבות מלאכים

כמה מן התמימות והיופי הרוחני היתה במסירת נפשו של ר' פתחי' וויטנזון על ידיעת המאמר אשר שמע בהיותו בליובאוויטש, לילה כיום הי' עסוק בחזרת המאמר ביגיעה גדולה ועצומה, וגם בישבו בעגלה לנסוע הביתה הי' עודנו חוזר המאמר בהתרגשות גדולה ובשמחה רבה.

מכל תנועה ותנועה שהתנענע ר' פתחי' בהתרגשות עצומה בעת החזרה נברא מלאך חי ומתנענע בחיות וברעש, אשר זהו כל חיותו ומכל טיפה וטפה של זיעה שהזיע ר' פתחי' בעת חזרת המאמר נוצר מלאך חי המזיע ורותח בהתרגשות עצומה אשר זה כל חיותו.

ולא אפונה אשר בבוא ר' אבא ור' פתחי' לגן עדן עם אלפי אלפים וריבוי רבבות המלאכים שנבראו ונוצרו מהתיבות והתנועות והזיעות האמורים נעשה רעש בג"ע ואין מלים לתאר אותו הקורת רוח והעילוי שמגיע לנשמת אותו האדמו"ר אשר הביאו את ר' אבא ואת ר' פתחי' והדומה להם באנשים פשוטים, למצב מעולה כזה.

הצעצועים דגן עדן

וזה סוד ירידה צורך עלי' בנשמת הצדיקים גמורים ובעלי נשמה דאצילות שבהן אתמר הנשמה עצמה אינה צריכה תיקון, ועם זה הנה בירידת נשמתם למטה בגוף ובחסדי א-ל עליון עולה בידם להחיות נפשות רבות באור אלקי, וגם להעיר ולהאיר את הפשוטים כי יתחזקו ללכת בדרכי החסידים הנה עי"ז דוקא מגיעים לתכלית העילוי.

עלמא עילאה כגונא דעלמא תתאה, בעלמא תתאה הנה שר הצבא כאשר צבאו מצטיין נותנים לו אות כבוד מיוחד, ואם המצטיינים הם האנשי חיל הפשוטים אז יגדל אות הכבוד אשר יגיע לשר הצבא, אשר כן ויותר מכן הוא בעלמא עילאה.

וברור הדבר אשר האנשים הפשוטים המצטיינים באמונתם הטהורה בתמימות אמירתם מזמורי תהלים, בהשתתפותם לשמוע שיעורי הלימודים, בהשתתפותם בועידת רעים ומקיימים מצות אהבת ישראל בחיבה ובחדוה הן המה הצעצועים דגן עדן, והן המה אשר בהם האדמו"רים יתפארו.

(אגרות קודש ח"ג עמ' תמט ואילך)

תוכן הענינים

דרכי החסידות

שיחות ומכתבים בעניני עבודת ה'
מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ מליובאוויטש זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

'מכונת הרנטגן' החסידי

ולא אפונה אשר בבוא ר' אבא ור' פתחי' לגן עדן עם אלפי אלפים וריבוי רבבות המלאכים שנבראו ונוצרו מהתיבות והתנועות והזיעות האמורים נעשה רעש בגן עדן, ואין מלים לתאר אותו הקורת רוח והעילוי שמגיע לנשמת אותו האדמו"ר אשר הביאו את ר' אבא ואת ר' פתחי' והדומה להם באנשים פשוטים, למצב מעולה כזה

תמימותו, יפיפיתו וטוהר לבו של החסיד הפשוט

...בא מועד אשר צריכים לייקר כל סיפור ולחבב כל הגה אשר יצא גם מפי זעירא דחבריא בדור העבר, להיות כל סיפור וכל מלה ותיבה היא הופעה אלקית אשר החי' נפשות רבות באמונה טהורה.

כל טיפוס בני אדם במשפחת החסידים גם הסוגים היותר פשוטים במעלות החושים והכשרונות, הנה מכיון שמעמידים אותם במכונת האספקלריא - 'מכונת הרנטגן' החסידית' - נראה תוכיותם ופנימיותם הנאה והמשובח ביותר.

כשמביטים בהאספקלריא המאירה בתמימותו ויפיפיתו וטוהר לבו של ר' אבא טל'בסקי והדומה לו באנשים פשוטים מקושרי הוד כ"ק אבותינו רבותינו הקדושים זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, הנה נראה הפלאה מעלתם באמת ואמונה.

ה מקרא אני דורש.....

המורו ש"ל משה, אברהם ומשיח

מדוע הרכיב משה את אשתו ושני ילדיו על חמור אחד? / איך ענה הקב"ה על טענותיו של משה רבינו עם ה"חמור" המיוחד הזה? / ביאור דברי רש"י בנוגע למעלת החמור שנאמר לגבי משה בפרשתנו

(ע"פ לקו"ש חל"א עמ' 15 ואילך)

ט פנינים... עיונים וביאורים קצרים.....

הקב"ה נמצא אתנו בצרת הגלות / דוקא עוון לשון הרע מעכב את הגאולה

י יינה של תורה.....

עבודת פרך רוחנית

עסק הפרנסה - רק עם "קצבה" ו"תועלת" / "עבודת פרך" - יגיעה ללא תכלית וריווח / כח ההתמסרות בלי גבול הוא מנפש האלוקית בלבד / "נשמות התועות"

(נ"פ לקושי שיחות ח"ג עמ' 848 ואילך)

יד פנינים... דרוש ואגדה.....

מדוע נקרא רשע רק בהרמת יד? / מבחנו ש"ל רועה צאן ישראל

טו חידושי סוגיות.....

ה"רכוש גדול" דיציאת מצרים - בגדר שכר שעבוד

יבאר הנפק"מ אם הוא בגדר עונש למצרים או שכר השעבוד דישאל / עפ"ז יבאר החילוק בין דרשת הש"ס והמדרש בענין זה, ויתרץ הקושיות על דרשה זו

(נ"פ לקושי שיחות חכ"א עמ' 10 ואילך)

יט תורת חיים.....

בטחון בה' מונע גמגום | כבד פה וכבד לשון (שמות ד, י')

כא דרכי החסידות.....

'מכונת הרנטגן' החסידית

מקרא אני דורש

ביאורים ופירושים בפשוטו של מקרא

חמורו של משה, אברהם ומשיח

מדוע הרכיב משה את אשתו ושני ילדיו על חמור אחד? / איך ענה הקב"ה על טענותיו של משה רבינו עם ה"חמור" המיוחד הזה? / ביאור דברי רש"י בנוגע למעלת החמור שנאמר לגבי משה בפרשתנו

א. בפרשתנו מספר הכתוב על הליכתו של משה למצרים, לאחר שנצטוו על ידי הקב"ה בכך: "ויקח משה את אשתו ואת בניו, וירכיבם על החמור, וישב ארצה מצרים וגו'" (ד, כ).

ומפרש רש"י:

"על החמור – חמור המיוחד, הוא החמור שחבש אברהם לעקידת יצחק, והוא שעתידי מלך המשיח להגלות עליו, שנאמר 'עני ורוכב על חמור'".

ובפשטות כוונת רש"י היא לבאר את לשון "החמור" בה"א הידיעה, שמזה מוכח שהכוונה ל"חמור המיוחד", ומפרש רש"י את ייחודו של החמור – "הוא החמור שחבש אברהם וכו'".

אך צריך להבין:

לפי זה, מפרש רש"י רק תיבת "החמור" – ולמה הוא מעתיק ב'דיבור המתחיל' גם תיבת "ע"י"?

ב. ולכאורה יש לומר, שבאמת נתכוון רש"י לבאר (לא רק תיבת "החמור", אלא) גם תמיהה כללית בסיפור כאן.

דהנה, בגמרא (מגילה ט, א) איתא שפסוק זה הוא אחד מהפסוקים ששינו הזקנים כאשר

בדרך ממילא יתמעט גם הגמגום וכו'.

ועוד מהעצות בזה, שכשנתקלת במלה שמגמגמת, לא תתעקש לבטא דוקא מלה זו, אלא תשתדל להחליפה במלה אחרת, ומה טוב לאחר איזה שניות שתעבור המתיחות.

והעיקר בכל האמור והרי כל דבר תלוי בברכת השי"ת יוצר האדם ומנהיגו, לכן הרי הנהגה בחיי היום יומים מתאימה להוראת תורתנו חיים ובקיום מצותי' הרי זה גם צנור וכלי לקבלת ברכת השי"ת בהמצטרך, ובפרט שכל אחת מבנות ישראל נקראת בת שרה רבקה רחל ולאה.

(אגרות קודש חכ"ב עמ' קט)

הבטחון ייטיב הדיבור בדרך ממילא

במענה למכתבו . . בו כותב אודות המיחוש שלו, גמגום בדיבור . . עלי להוסיף ועיקר הוא, אשר בכלל תלוי הוא במדה חשובה עכ"פ בבטחון עצמו ובמצב העצבים, שלכן העצה היעוצה בכ"א אפילו כשעושים איזה טפולים, שיתחזק האדם במדת הבטחון, שהיא יסוד אמונתנו, בטחון בהשם יתברך שהוא בורא עולם ומנהיגו ומשגיח בהשגחה פרטית על כל אחד ואחד ועצם הטוב הוא, שמזה מוכן בלשון נעים זמירות ישראל, ה' לי לא אירא, שזהו שולל הבושת מפני בני אדם שבסביבם נמצא, ותקוה חזקה אשר השי"ת ינחהו בטוב לפניו, וככל שיוחקק עוד בהבנתו שעומד לפני מלך המלכים הקב"ה, יתמעט החשש, מה יאמרו העומדים אצלו על אופן דבורו הבא, ויוטב הדבור בדרך ממילא, ובפרט ביחד עם הטפול.

כן להוסיף שעוד נקודה בהאמור, והוא שכשבא לתיבה וחושש שלא יוכל לבטא בסדר, לא ילחם עם עצמו לבטא תיבה זו דוקא כי אם יחליפנה בביטוי אחר וכיו"ב.

ומאחר שלכל דבר צריכים לסייעתא דשמיא, מוכן שעליו להוסיף בהתמדה ושקידה בלימוד התורה והידור בקיום מצותי', ואין לך דבר העומד בפני הרצון.

(אגרות קודש ח"ט עמ' קסא-ב)

שויתי ה' לנגדי תמיד

...כן להעיר אשר ברוב הפעמים קשור ענין הגמגום בחוסר בטחון עצמי, ויראת בני אדם, שמזה מוכן אשר כשיהי' חקוק במוחו תמיד הענין דשויתי ה' לנגדי תמיד, ואשר הוא ית' הוא עצם הטוב ורוצה להיטיב לברואיו, ומשגיח בהשגחה פרטית על כאו"א, וכמבואר ענינים אלו ביחוד בתורת החסידות, הרי ימעט זה ויחליש התופעות בלתי רצויות בחוסר בטחון ויראת בני אדם, וכמ"ש ה' לי לא אירא.

(אגרות קודש ח"ט עמ' רצו)

תרגמו את התורה עבור תלמי המלך, וכתבו (במקום "וירכיבם על החמור" -) "וירכיבם על נושא בני אדם".

ופירושו במפרשים (רש"י ותוס'), שהזקנים (לא רצו לכתוב "חמור", כי) חששו שתלמי ישאל אותם - "וכי לא היה לו למשה רבכם סוס או גמל"? וממוצא דבר נמצאנו למדים, שזה שמשה השתמש דוקא בחמור - ולא בסוס או גמל - הוא דבר הדורש ביאור.

ובפירוש האבן עזרא כאן מוסיף עוד פרט הדורש ביאור, וז"ל: "שהוא דרך גרעון שתרכב אשת הנביא ע"ל חמור אחד, היא ושני בניה" ! [ולכאורה יש להוסיף, שמסתבר בפשטות שהיה זה יחד עם כל חפציהם, דבר המוסיף בכובד המשא].

ומעתה יש לומר, שלכן העתיק רש"י מן הכתוב גם תיבת "על (החמור)", להדגיש, שבפירושו בא לתרץ - איך הרכיב והעמיס משה כל כך "ע"ל החמור", חמור אחד בלבד (ולא סוס או גמל)?

ועל זה מפרש רש"י, שלא היה זה חמור רגיל (שאו יש מקום לשאלות כו'), אלא "חמור המיוחד", ש"הוא החמור שחבש אברהם כו'", וממילא מובן שהוא חמור פלאי, שבזמן משה חי כבר בעולם יותר מג' מאות שנה (!), ואין פלא שחמור כזה בכחו לשאת משא כבד שאינו רגיל.

ג. אך עדיין הא גופא טעמא בעי: מדוע לא לקח משה די חמורים, או סוס וגמל וכיו"ב, כדי להרכיב עליו את אשתו, שני בניו וכל חפציהם - אלא לקח דוקא חמור פלאי זה?

ובשלמא אם היה משה עצמו רוכב על חמור זה, היה מובן בפשטות, שהיות ומשה הולך בשליחות הקב"ה כדי לגאול את ישראל ממצרים, לכן ראוי שישתמש בשליחותו בחמור מיוחד זה;

אך הכתוב אומר "ויקח משה את אשתו ואת בניו וירכיבם על החמור" - היינו, שלא משה עצמו רכב עליו, אלא אשתו ובניו - והדרא קושיא לדוכתא, מה טעם השתמש משה דוקא בחמור מיוחד זה כדי להרכיב את אשתו ובניו?

ד. ויש לומר הביאור בזה, ע"פ משנ"ת במק"א (ראה במדור זה בש"פ שמות תשס"ח, עיי"ש בארוכה), שבזה שרש"י לא הסתפק באומרו שעל חמור זה "עתיד מלך המשיח להגלות", אלא הוסיף גם את זה ש"הוא החמור שחבש אברהם לעקידת יצחק" - בא להשמיענו, שהיה כאן ענין מיוחד מצד הקב"ה, שהוא זה שסיבב שהליכת משה תהיה על ידי חמור זה.

פירוש:

תורת חיים

מכתבי עצות והדרכות בעבודת השי"ת
בחיי היום יום

בטחון בה' מונע גמגום

כבר פה וכבר לשון (שמות ד, י)

התחזקות במדת הבטחון בהשי"ת מעניקה בטחון עצמי הנדרש

...ולכתבו בנוגע לגמגום - כיון שעל האדם לעשות את התלוי בו בדרך הטבע, ישאל ויעשה כדעת רופא, אלא ועיקר, שעליו להוסיף בהתמדה ושקידה בלימוד התורה נגלה וחסידות, והלימוד יהי' כהוראת חז"ל מביא לידי מעשה קיום המצות בהידור, שנוסף על העיקר שכן הוא ציווי הקב"ה הרי זה גם הדרך לקבלת הברכה שהוא הרופא כל בשר ומפליא לעשות ורופא בשר ודם שלוחו הוא.

ורואים במוחש שבנוגע לגמגום מועילה בפרט ההתחזקות במדת הבטחון בהשם יתברך שהוא המשגיח על כל אחד בהשגחה פרטית, כיון שסיבה חשובה במיחוש האמור, הוא העדר שלוח נפשית ובטחון עצמי ככל הדרוש.

(אגרות קודש חכ"ד עמ' קעה-י)

ה' לא לי אירא

במענה למכתבה . . בו כותבת מצבה בנוגע לדבור וכו'.

ולפעמים הכי קרובות קורה זה מפני מאורע שהי' קשור בעצבים ומתיחותם, שלכן נוסף על מילוי הוראת הרופאים שתשאל בעצתם, תתחזק בבטחונה בהשי"ת המשגיח על כל אחד ואחת בהשגחה פרטית, ואז הרי נאמר, ה' לי לא אירא, וכשתתמעט מדת היראה,

נצטוו העובדים (ובאופן ד"וענו") בעצמם שיבקשו ויתבעו דמיהם ממצרים, שבוה מוכיחים הדברים דתשלום זה הוא חוב שחייבים להם. ודו"ק היטב ששינה הש"ס מן המדרש ונקט בלשון "שלא יאמר אותו צדיק" ולא "פתחון פה", דהנה מליצת הלשון "פתחון פה" מורה דהפה מצ"ע סתום הוא ובא אחר ופותחו, וזה שייך בדברי המדרש דוקא לענין מה שישאל מצ"ע יקבלו השכר (ולא תתעורר כל טענה מצדם), ורק שהנהגת מצרים בזה תעורר ותפתח את הטענה, והוא מה שביאר המדרש כבר דאילו לא היו הדמים ניתנים מידי המצרים (ורק היו נלקחים מהם

היה אפשר לפרש בפשטות, שכיון וחמור זה מיועד לגאולה העתידה, לכן הלך משה והשתמש בו גם בהליכתו לגאולה מצרים;

אולם באמת יש ענין עמוק יותר ב"חמור" זה, והוא:

לפני כן סיפר הכתוב אודות זה שהקב"ה שלח את משה למצרים, ושבעה ימים "היה מפתה את משה בסנה לילך בשליחותו" (לשון רש"י פרשתו ד, י), אולם משה לא הסכים מתחילה, וטען כמה טענות.

והמענה לטענותיו נרמז בזה שהקב"ה שלח לו חמור מיוחד זה, ש"הוא החמור שחבש אברהם לעקידת יצחק" – ונתכוון בזה להורות לו, שכשם שבעקידת יצחק לא הסס אברהם אבינו לרגע למלא את ציווי ה', ואדרבה: "נזדרז למצוה" עד שחבש את חמורו "בעצמו ולא צוה לאחד מעבדיו" (פרש"י וירא כב, ג);

כך בעניננו, ובמכל שכן וקל וחומר, שגם אם יש למשה טענות כו', בפועל עליו לקיים את ציווי השם במלואו, בשמחה ובלב שלם.

ומעתה יש לומר, שזהו הטעם שנאמר "וירכיבם על החמור" רק בנוגע לאשתו ובניו ולא שמשה עצמו רכב על החמור – כי דוקא ברכיבה בלתי רגילה כזו, שהרכיב אשתו ובניו (עם חפציהם) על חמור אחד, מודגש שהיה כאן ענין מיוחד במינו בזה שהקב"ה סיבב שמשה ישתמש בחמור זה.

[מה שאין כן אם היה מסופר רק שמשה בעצמו רכב על החמור, אז היינו מפרשים בפשטות, שכיון וחמור זה מיועד ושייך לגאולה, לכן גם משה רכב עליו בדרכו למצרים – כנ"ל – ולא היינו יודעים שהיה כאן ענין מיוחד והוראה מאת הקב"ה כו'].

ה. ויש להוסיף ולבאר דבר זה – שדוקא את "אשתו ובניו" הרכיב משה על החמור – על פי פנימיות הענינים:

מבואר במפרשים (המהר"ל מפראג (בגור אריה כאן, ובספרו גבורות ה' פכ"ט). וכן בפנים יפות כאן. ועוד), ש"חמור" מרמז ומורה על "חומר", היינו: גשמיות וחומריות העולם. וזהו כללות הקשר בין ענין הגאולה ל"חמור", כי תוכנה הפנימי והעיקרי של הגאולה היא התגלות קדושתו יתברך בתוך העולם הזה הגשמי והחומרי, עד שהגשמיות עצמה – ה"חומר" – תהיה כלי לאור הקדושה, וכמו שכתוב (ישעי' מ, ה) "ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו כי פי ה' דיבר".

אמנם ידוע המבואר בספרים (ראה תניא פרק לו-לז. ובכ"מ), שההכנה להתגלות אור הגאולה התחילה כבר לפני אלפי שנים, ובמשך הזמן הולך העולם ומתעלה יותר ויותר, כך שבכל תקופה נעשה העולם יותר ראוי לאור הגאולה כו', עד לשלימות הענין בבוא הגאולה בפועל.

וזהו הרמז בעניננו, שאף שגם אברהם, גם משה וגם משיח משתמשים ב"חמור" –

הרי יש הבדל ביניהם, לפי הזמן שבו נמצאים:

בזמנו של אברהם, היה ענין זה של המשכת קדושה בגשמיות העולם בתחילתו ממש. ובהתאם לזה, משמע מתוך פשט הכתוב שהחמור נשא רק את העצים והמאכלת, ואילו אברהם עצמו לא רכב על החמור, וגם לא יצחק בנו, ואפילו לא שני נעריו – כי אז עדיין לא היה קשר בין אברהם ובניו לה"חמור", אלא החמור שימש רק להענינים הטפלים ממש (העצים והמאכלת);

בזמנו של משה, כבר היה העולם מוכן יותר כו', ובהתאם לזה הרכיב משה על החמור את "אשתו ובניו", שנחשבים "כגופו" וכו' – אבל סוף סוף, הוא עצמו לא היה לו קשר ממש עם ה"חמור";

ודוקא בבוא הגאולה השלימה, אז "עתיד מלך המשיח להגלות עליו", היינו, שמלך המשיח עצמו ירכוב על ה"חמור", כי ה"חומר" – גשמיות העולם – יהיה אז כלי לגילוי אורו של משיח באופן הכי שלם. יראו עינינו וישמח לבנו, במהרה בימינו.

יצאו ברכוש גדול לא קיים בהם". ולדברי הש"ס דנאמרו הדברים על הכתוב "דבר נא באזני העם וישאלו גו'", נמצא דמיירי רק לענין מה שנצטוו ישראל לשאול רכוש ממצרים, היינו דאין הדרשה כלל לענין עצם ההכרח דקיום ההבטחה מן השמים, רק הוא להטעים הא דנתבקשו ישראל בבקשה מיוחדת לשאול כלי כסף וכלי זהב ממצרים אף שלא חפצו בזה כלל באותה שעה (עיי"ש בש"ס משל לאדם שה' חבשו בבית האסורים ואינו חפץ במאומה ובלבד שיצא רגע אחד קודם כו'), וזהו שתירץ הש"ס דאף שלא חפצו בזה ישראל וביקשו להקדים יציאתם לזה – א"א למלא בקשתם כדי "שלא יאמר אותו צדיק כו'". אבל על המדרש קשה כנ"ל דמשמע שהובא הדבר כסיבה לעצם קיום ההבטחה דרכוש גדול. ויל"ע טובא בשורש השינוי שבדבר בין המדרש לש"ס.

יצאו ברכוש גדול לא קיים בהם". ולדברי הש"ס דנאמרו הדברים על הכתוב "דבר נא באזני העם וישאלו גו'", נמצא דמיירי רק לענין מה שנצטוו ישראל לשאול רכוש ממצרים, היינו דאין הדרשה כלל לענין עצם ההכרח דקיום ההבטחה מן השמים, רק הוא להטעים הא דנתבקשו ישראל בבקשה מיוחדת לשאול כלי כסף וכלי זהב ממצרים אף שלא חפצו בזה כלל באותה שעה (עיי"ש בש"ס משל לאדם שה' חבשו בבית האסורים ואינו חפץ במאומה ובלבד שיצא רגע אחד קודם כו'), וזהו שתירץ הש"ס דאף שלא חפצו בזה ישראל וביקשו להקדים יציאתם לזה – א"א למלא בקשתם כדי "שלא יאמר אותו צדיק כו'". אבל על המדרש קשה כנ"ל דמשמע שהובא הדבר כסיבה לעצם קיום ההבטחה דרכוש גדול. ויל"ע טובא בשורש השינוי שבדבר בין המדרש לש"ס.

ומענתה תבואר היטב גם כוונת הש"ס להוסיף על הדרשה הנ"ל במניעת הטענה דאברהם, במה שהביא הדבר בשייכות להכתוב ד"דבר נא באזני העם וישאלו גו'". דהנה, אף באם היו מצרים נותנים לישראל כלי כסף וכלי זהב כו' ובסבר פנים יפות, מיהו עדיין מקום לומר שאין ניכרים הדברים דנתינת שכר לעבודתם יש כאן, ועדיין נוכל לומר שאי"ז שכר עבודה כ"א נתינת מתנות סתם או שהוא ע"מ שלא יצאו ישראל ממצרים בעירום ובחוסר כל (ועיי' בספרי ורש"י ראה טו, טז דבביות מצרים בים הי' גדר הענקה דעבד היוצא לחירות, ועיי' לקו"ש חכ"ד ע' 87 ואילך). ולזה הוסיף הש"ס, דע"מ שיתקיים בשלימות הענין ד"ואחרי כן יצאו ברכוש גדול קיים בהם" (שיהיו ניכרים הדברים דשכר עבודה הוא זה),

פנינים

עיונים וביאורים קצרים

הקב"ה נמצא אתנו
בצרת הגלות

ואמרו לי מה שמו מה אמר אליהם

(ג, יג)

כבר תמהו מפרשים (רשב"ם, רמב"ן, ספורנו ועוד), וכי לא ידע משה שמו של הקב"ה עד הנה? וביארו באופנים שונים.

ויש לבאר זה באופן אחר, דחושש ה' משה שכאשר יבוא לבני ישראל וימסור להם את דברי הקב"ה "ראה ראיתי את עני עמי גו' צעקתם שמעתי גו' וארד להצילו גו'" (פרשתנו ג, ז ואילך) תוקשה לבני ישראל קושיא עצומה:

הרי בני ישראל סבלו במאוד עד עתה, עבדו בעבודה קשה – עבודת פרך, ופרעה גזר "כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו" (פרשתנו א, כב), ועד ש"ה' שוחט תינוקות של בית רבן ורוחץ בדמם" (רש"י פרשתנו ב, כג), וא"כ יוקשה להם, "מה שמו", דאם "אלוקי אבותיכם" שמע את נאקתם, ונוגעים לו צרותיהם של ישראל, איזה "שם" משמותיו של הקב"ה (המורה על הנהגה של מעלה) יניח לבניו של מקום לסבול כ"כ עד עתה, ויתעלם כביכול מצרתם?

וע"ז ענה לו הקב"ה "אהי אשר אהי" דפירושו כלשון רש"י "אהי עמם בצרה זאת אשר אהי עמם בשעבוד שאר מלכיות", וכלשון הכתוב (ישעי' סג, ט) "בכל צרתם לו צר", שגם בזמן הגלות אין הקב"ה מזניח ח"ו את בני ישראל, אלא גם לו "צר" כביכול, ונמצא אתם בצרת גלותם.

וזה שהניח להם הקב"ה לסבול עד עכשיו אינו משום שלא ה' אתם ח"ו, כ"א מפני ש"זזה שמי לעלם – חסר וי"ו. . העלימהו שלא יקרא ככתבו" (פרשתנו ג, טו וברש"י), דשמו של הקב"ה ה' אז בהעלם ובהסתור ובאופן של רחמים נסתרים, אבל ודאי שגם אז פעלו רחמיו.

(ע"פ לקו"ש חכ"ו עמ' 19 ואילך)

דוקא עוון לשון הרע
מעכב את הגאולה

ויירא משה ויאמר אכן נודע הדבר

דאן על שראה בישראל רשעים דלטורין אמר מעתה שמו אינם ראויים ליגאל

(ב, יד. רש"י)

לכאורה הדבר תמוה ביותר, הרי מצינו במדרשי חז"ל (מכילתא בשלח יד, כט. ובכ"מ) שבגלות מצרים היו בין בני"ג גם כל מיני חוטאים, ואפי' עובדי ע"ז, ואעפ"כ נגאלו ממצרים, ואם חטא ע"ז לא עיכב את הגאולה מדוע עוון לשון הרע יעכב?

וי"ל בזה, דבוודאי היו בני"ג ראויים להגאל אף אם חטאו ר"ל, וטעם הדבר שעוון לשון הרע עיכב הוא משום שחטא זה גורם שלא תחול עליהם גדר גאולה ר"ל.

כלומר: בעת יציאת מצרים בחר הקב"ה בבני ישראל, וע"ז נעשו בני ישראל לחפצא של "עם", וכמ"ש (וואתחנן ד, לד) "לבוא לקחת לו גוי מקרב גוי", דעד אז היו רק קיבוץ אנשים רבים ממשפחה אחת, והא דנעשו בגדר גוי ועם ה' בעת יציאת מצרים.

ועפ"ז י"ל, דמכיון שלשון הרע גורם לפירוד הלבבות, הנה כשאין אחדות בין בני ישראל אי אפשר שיחול עליהם גדר "עם", ואין כאן מי שיחול עליו גדר בחירת הקב"ה ר"ל, ורק כשיש אחדות בין בני ישראל אפ"ל גאולת ישראל.

(ע"פ לקו"ש חל"א עמ' 8 ואילך)

ומעתה יש ליישב קושיא שהקשה בעל משנה למלך בספרו פרשת דרכים (דרוש מצרים, דרוש ה''), והוא על דברי חז"ל בשמו"ר פ"ג יא "ונתתי את חן העם – מה שאמרתי לאברהם ואחרי כן יצאו ברכוש גדול, אני עתיד לעשות אתכם לחן בעיני מצרים כדי שישאלום וילכו מלאים, בכדי שלא יהא פתחון פה לאברהם אבינו לומר ועבדום וענו אותם קיים בהם ואחרי כן יצאו ברכוש גדול לא קיים בהם", והקשה הגאון הנ"ל, מה טעם סגנון הטענה הוא באופן הנשמע שהקיום ד"יצאו ברכוש גדול" נדרש רק מצד זה שה' הקיום ד"ועבדום וענו אותם" ולא מצד עצמו, בעוד שלכאורה הטענה היא עצם מה שהבטחה ד"ואחרי כן יצאו ברכוש גדול לא קיים בהם, דזהו עיקר התרעומות" – בלי כל קשר לזה שנתקיימה הבטחה אחרת ד"ועבדום וענו אותם". ועוד יש להוסיף על דבריו ולהקשות, מהו שאמרו "בכדי שלא יהא פתחון פה לאברהם אבינו כו'", וכי קיום ההבטחה מחוייב רק מחמת החשש שיפתח אברהם את פיו, הא בלאו הכי ודאי מוכרח הדבר מחמת שהובטח כן מן השמים, ולא איש א-ל ויכזב, ההוא אמר ולא יעשה ודבר ולא יקימנה, ואומר לא אחלל בריתי ומוצא שפתי לא אשנה.

והנה, כעין דברי חז"ל אלו איתא נמי בברכות דף ט "דבר נא באזני העם וגו', אמרי דבי ר' ינאי אין נא אלא לשון בקשה. אמר לי' הקב"ה למשה בבקשה ממך לך ואמור להם לישראל בבקשה מכם שאלו ממצרים כלי כסף וכלי זהב, שלא יאמר אותו צדיק (אברהם, רש"י) ועבדום וענו אותם קיים בהם ואחרי כן

זה ה' מגדר עונש למצרים ששעבדו את ישראל, "וגם את הגוי אשר יעבדו דן אנכי ואחרי כן יצאו ברכוש גדול". ולכאורה הם תרתי דסתרי, אלא שבאמת י"ל דתרווייהו איתנהו ב', ואפ"ל בזה ב' אופנים – אחד גיסא איכא למימר שעיקר הדבר ה' מדין עונש למצרים ואילו גדר השכר אינו אלא הטעם על זה שהתשלום ה' צריך להנתן לישראל דוקא, דזהו מחמת שהיו זכאים לזה ע"י שעבודם. אבל לאידך גיסא י"ל דה"רכוש גדול" נקבע מתחילתו לשכר לישראל על "ועבדום וענו אותם" שבריש הכתוב הנ"ל, ומה שנוצר הדבר בהמשך ל"דן אנכי" לא בא אלא לומר שביחד עם שכר העבודה לישראל ה' בזה גם עונש למצרים, שנלקח מהם רכוש גדול.

ונפק"מ בין ב' אופנים אלו לגבי דרך קיום הדבר, דלדרך הראשונה שהעיקר בזה הוא העונש ליכא שום נפק"מ היאך יבוא לידי ישראל, דהעיקר הוא במה שנלקח הרכוש מן המצריים, ומה שבא הרכוש לישראל הוא ענין צדידי שאין נפק"מ באופן ביאתו לידם, אף בלי שיתנוהו המצרים מדעתם. וא"כ, אף באם היו נוטלים ישראל מידם ה"רכוש גדול" שלא ע"י שאלה, וכגון שהיו לוקחים אותו בשעת מכת חושך (עיי' שמו"ר פי"ד, ג. תנחומא בא ג. מדרש לקח טוב בא י, כג; יא, ב), ה' מתקיים המכוון ד"יצאו ברכוש גדול". משא"כ להדרך השנית דעיקרו שכר עבודתם – מוכרחת הנתינה שתהי' בדרך תשלום, וא"כ צריך שתהי' ניכרת כאן אף נתינה ממצרים, שמשלמים בזה שכר העבודה.

חידושי סוגיות

עיון ופלפול בסוגיות הפרשה

ה"רכוש גדול" דיציאת מצרים - בגדר שכר שעבוד

יבאר הנפק"מ אם הוא בגדר עונש למצרים או שכר השעבוד דישראל /
עפ"ז יבאר החילוק בין דרשת הש"ס והמדרש בענין זה, ויתרץ הקושיות
על דרשה זו

ישבו במצרים שלשים שנה וארבע מאות
שנה תנו לנו שכר עבודה של ששים ריבוא
ששעבדתם במצרים שלשים שנה וארבע
מאות שנה, אמר להן אלכסנדרוס מוקדון
החזירו לו תשובה, אמרו לו תנו לנו זמן
שלשה ימים, נתן להם זמן בדקו ולא מצאו
תשובה, מיד הניחו שדותיהן כשהן זרועות
וכרמיהן כשהן נטועות וברחו ואותה שנה
שביעית היתה".

והעולה מסיפור הש"ס שנתנת הרכוש
מישראל למצרים ה' בגדר שכר לעבודתם
במצרים בעבודת פרך (ועיי' בפרשת דרכים
המובא להלן שנקט כן. וכ"ה בעיון יעקב ועוד
לסנהדרין שם). אולם בכתוב מצינו דרכוש

גרסינן בסנהדרין צא ע"א "שוב פעם
אחת באו בני מצרים לדון עם ישראל לפני
אלכסנדרוס מוקדון, אמרו לו הרי הוא
אומר וה' נתן את חן העם בעיני מצרים
וישאלום תנו לנו כסף וזהב שנטלתם
ממנו, אמר גביהא בן פסיסא לחכמים
תנו לי רשות ואלך ואדון עמהן לפני
אלכסנדרוס, אם ינצחוני אימרו להם הדיוט
שבנו נצחתם ואם אני אנצח אותם אימרו
להם תורת משה רבינו נצחתכם, נתנו לו
רשות והלך ודן עמהן, אמר להן מהיכן
אתם מביאין ראי', אמרו לו מן התורה,
אמר להן אף אני לא אביא לכם ראי' אלא
מן התורה שנאמר ומושב בני ישראל אשר

יינה של תורה

ביאורים בעניני הפרשה על דרך החסידות

עבודת פרך רוחנית

עסק הפרנסה - רק עם "קצבה" ו"תועלת" / "עבודת פרך" - יגיעה ללא
תכלית וריווח / כח ההתמסרות בלי גבול הוא מנפש האלוקית בלבד /
נשמות התועות"

ע" עבודת הפרך שהעבירו המצרים את בני ישראל, נאמר בפרשתנו "וימררו את
חיייהם בעבודה קשה". והנה, "חיייהם" האמתיים של בני ישראל אינם החיים הגשמיים
וענייניהם, כי אם החיים הרוחניים של הנשמה ועבודת ה' (ראה תניא אגרת הקודש סכ"ז),
ונמצא שמיררו המצרים לא רק את חיייהם הגשמיים של בני ישראל, אלא גם ובעיקר את
חיי נשמותיהם.

והדבר תמוה: תינח מה שעבודת פרך ממררת חיי הגשמיים של אדם ומשברת גופו
הרי זה דבר המוכן בפשטות, אך כיצד עבודה קשה ממררת את חיי הרוחניים של
היהודי, היא אמנם מפריעה לו בעבודת ה' ומונעת אותו מהתעסקות בענינים רוחניים,
אך כאן נאמר שהיא ממררת את חיי, והיינו שהיא "ממררת" את חיי נשמתו עצמו,
וכיצד יש בכחה של עבודת פרך "למרר" את חיותו הרוחנית של יהודי?

ויש לבאר תוכנה הפנימי של "עבודת פרך", ואזי יתבאר כיצד יכולה היא למרר את
חיי נשמתו של יהודי, וממה יש לו לאדם להשמר בכדי לשמור על חיי נשמתו.

עסק הפרנסה - רק עם "קצבה" ו"תועלת"

המצרים מיררו את חיייהם של ישראל ב"עבודת פרך", וטיבה של עבודת פרך היא
עבודה שאין לה קצבה ואין לה תועלת" (ראה רמב"ם הל' עבדים פ"א ה"ו והגה"מ שם),
עבודה שאין לה סוף וזמן מוגבל, וגם אין תועלת מכל עמלו.

מדוע נקרא רשע רק בהרמת יד?

ויאמר לרשע למה תכה רעך

למה תכה – אע"פ שלא הכהו נקרא רשע בהרמת יד (ב, יג, רש"י)

לכאורה צריך ביאור, מדוע נקרא רשע "אף על פי שלא הכהו"?

ויש לומר הביאור בזה:

תכלית בריאתו של האדם היא "לשמש את קונו" (משנה וברייטא סוף קידושין). ומוכן, שלכל אבר ואבר שבאדם יש את התכלית שלשמה נברא.

ידו של האדם נועדה לנתינה. למשל, "יד המחלקת צדקה" (תניא פכ"ג – כח, ב), והיינו, שזהו עיקר תכלית בריאת היד – להשתמש בה לנתינה. ולכן כאשר האדם "מגבי" ידו על חברו, ותמורת השימוש ביד לתכלית בריאתה, להיטיב לחברו, הרי הוא משתמש בה למטרה הפכית, להכות את חברו, יש בזה חטא חמור בין אדם למקום, כי הרי הוא מהפך את תפקיד בריאתה של היד מהקצה אל הקצה, כנ"ל.

וזהו מה שמיד "אע"פ שלא הכהו נקרא רשע בהרמת יד", כי חטא זה כלפי הקב"ה מתחיל תיכף בהגבהת היד על חברו, גם קודם הפגיעה בחברו, כי כבר בהגבהה זו הרי הוא משתמש בידו למטרה הנוגדת את תכלית כוונת בריאת היד ע"י הקב"ה.

(עי' לקוטי שיחות חל"א עמ' 5 ואילך)

מבחנו של רועה צאן ישראל

ומשה ה' רועה

(ג, 8)

איתא במדרש (שמות רבה ב, ב. ובמדרש תהלים (הוצ' באבער) מזמור עז הע' קנב) "אף משה לא בחנו הקב"ה אלא בצאן", שבאופן רעיית משה

את צאן יתרו "נבחן" אם מתאים להיות רועה ישראל, שדרכו היתה ש"מוציא הקטנים לרעות כדי שירעו עשב הרך, ואח"כ מוציא הזקנים כדי שירעו עשב הבינוני, ואח"כ מוציא הבחורים שיהיו רועים עשב הקשה".

ולכאורה תמוה הדבר: משה רבינו היתה מעלתו הרוחנית גדולה ונשגבה, ומה ראה הקב"ה לבחנו ע"י רעיית צאן גשמי, ולא זו בלבד אלא צאן השייך לנכרי, יתרו, שעבד כל עבודה זרה שבעולם?

אלא הביאור בזה:

רועה ישראל הרי הוא נשיא וראש לכל אנשי דורו, וצריך הוא לרעות לא רק את בני דורו ההולכים בדרך הישר, אלא גם להשפיל את עצמו ולירד למדרגתם של נחותים שבצאן מרעיתו ליתן להם צרכיהם הגשמיים והרוחניים, מתאים למעמדם ומצבם.

ולזה בחנו הקב"ה למשה ע"י שהי' רועה צאן יתרו, אף שיתרו היה עובד ע"ז, ומכל מקום נתעסק עמו משה בסבלנות, ולא זו בלבד, אלא שגם את צאנו הגשמי רעה במסירות ודאג לכל אחד מהפרטים שבעדר שיקבל מזונו לפי כחותיו, וגם בידעו שבהמות אלו שייכות לעובד ע"ז, מכל מקום ירד לפרטי צרכי מאכלם של "הקטנים" . . . הזקנים . . . הבחורים", שכל אחד יקבל הראוי לו.

ובזה הראה משה, אשר ראוי הוא להיות מנהיג ישראל, ולירד לדאוג גם לצרכי אותם שאינם הולכים בדרך הישר, ולא רק להשיבם בתשובה להביאם לחיי עולם הבא, אלא גם להתמסר לספק להם מזון גשמי כפשוטו, אשר אינו משנה את מצבם הרוחני.

וזהו אכן הבוחן לנשיא בישראל: זן הוא ומפרנס את כל הצאן, עד לנחות ביותר שבהם, מרומםם ברוחניות, ודואג לצרכיהם הגשמיים והפשוטים, וכמשה רביא מהימנא.

(עי' תורת מנחם חל"ש עמ' 38 ואילך)

לקראת שבת

יא

וגם בעבודתו של יהודי תיתכן מציאות כזו של עבודת פרך "שאינן לה קצבה ואין לה תועלת":

כאשר יהודי עוסק בענינים גשמיים ועמל לפרנסתו, הרי עבודה זו יש לה קצבה, שהרי התורה הקציבה לאדם שיעור וגבול עד כמה יהא שקוע וטרוד בעסקו. האדם צריך לעסוק בפרנסתו רק בכדי ליצור "כלי" שבו תוכל לשרות ברכתו של הקב"ה – "וברכך ה' אלקיך בכל אשר תעשה".

ומכיוון שפרנסתו של אדם אינה מגעת מכחו ויגיעתו והתחכמותו בעסקו, כי אם מברכת ה' בלבד, הרי די לו בעצם יצירת ה"כלי", והקב"ה כבר משפיע אליו ברכתו, וכל יגיעה ונתינת כחות בעסקו יתר על יצירת הכלי הרי היא מיותרת לחלוטין, מאחר והברכה לא תגדל על ידי יגיעתו היתרה, ונמצא שבזבו כחות וזמן לשוא.

והדבר אמור הן בסוג הכחות שהאדם משקיע, והן בזמן שנותן להתעסקות זו:

על עסק הפרנסה אמרה תורה "יגיע כפיך כי תאכל", "כפיך" מורה על הכחות העשייה הנחותים והחיצוניים של היהודי, כי לעשיית ה"כלי" לפרנסה די בהשקעת כחות אלו, ואם משקיע האדם את כחות נפשו העמוקים יותר, אין בדבר כל תועלת, ולא ירוויח מכך מאומה בפרנסתו. גם בזמנים הקצובים לעבודה מוכרח האדם להגביל את עצמו לכדי יצירת "כלי" לפרנסה ותו לא, וחייב היהודי לפנות לו זמנים שבהם אינו נתון בעסקו אלא קובע עתים לתורה ולתפילה בציבור.

ואזי נותן הקב"ה ברכה בעסקו, "וברכך ה' אלקיך בכל אשר תעשה".

"עבודת פרך" – יגיעה ללא תכלית וריזוז

והנה, אם לא מסתפק האדם ביצירת ה"כלי", ומשקיע בעסק פרנסתו את כחותיו הנעלים הרי זו "עבודת פרך", דעבודה כזו "אין לה קצבה ואין לה תועלת":

"אין לה קצבה" – שהרי משקיע הוא את כל זמנו ממש בעסק, הן בשעת העבודה והן לאחר מכן, כאשר הוא עומד טרוד ומחשב איך להצליח עסקו יותר, וגם כשמגיע לביתו אין הוא קובע עתים לתורה ותפילה אלא מחפש תחבולות להוסיף בפרנסתו, ועד שאפילו בעלותו על יצונו לשנת הלילה הוא מחשב עדיין בעניני עסקו, וחולם מענינים הקשורים לעסק. ונמצא שאין שום קצבה לזמן ולכחות שנותן בעסק הפרנסה [כנל בעמוד הקודם].

"אין לה תועלת" – שהרי "לא לחכמים לחם" (קהלת ט, יא), וכמה שיתרוצץ ויתייגע וישקיע בעסקו, לא יצליח יותר על מה שקצב לו הבורא, ואדרכא יכול הדבר להזיקו ח"ו (כמבואר בדרך מצותיך קז, א).

בח ההתמסרות בלי גבול הוא מנפש האלוקית בלבד

יכולת האדם להשקיע בדבר כחות ללא קצבה וללא חשבונות כלל, באה מנפשו האלוקית של היהודי. דכל מה שברא הקב"ה בעולמו הוא קצוב ומוגבל, ואם מצינו שעושה היהודי דבר שהוא בלי גבול ושיעור, הרי הכח לזה הוא מהנפש האלוקית שאין לה גבול, מאחר והיא קשורה וחבוקה עם הקב"ה שהוא בלי גבול ותכלית.

דהנשמה האלוקית כחותיה הם ללא גבול כלל, שיהודי יכול למסור נפשו על קידוש שמו ית' למעלה מטעם ודעת לגמרי, ועד שביכלתו להיות עובד ה' "לשמה" ללא שום חשבונות ושלא על מנת לקבל שכר כלל – "ללא תועלת".

וכאשר נוטל יהודי כחות אלו, ומשקיעם בהתמסרות לעסק הפרנסה "ללא קצבה וללא תועלת", נמצא שהוא נוטל את חיי הנפש האלוקית ומנצלם לענינים גשמיים, ועל כך נאמר "וימררו את חייהם" – שממררים את החיים של הנפש האלוקית, כאשר מנצלים אותם ל"עבודת פרך" ללא קצבה ותועלת בענינים נחותים.

"נשמות התועות"

וגם באדם שאינו מתמסר ח"ו לעניני עולם הזה ומשקיע כל כחו בעבודת הבורא ית"ש, גם בו יתכן, בדקות, ענין "וימררו את חייהם".

דהנה בני ישראל נחלקו בכללות לשני סוגים:

ישנם "יושבי אהל" שהם יהודים שעיקר עסקם הוא בלימוד התורה, ובפרט תלמידי הישיבות, ואמנם גם הם מחוייבים בגמילות חסדים גשמית, ובפרט בגמילות חסד רוחנית, אך עדיין עיקר ענינם הוא בעסק התורה.

ולאידך, ישנם כאלו שהנם "בעלי עסק". עיקר עבודת ה' שלהם הוא במעשה המצוות ובפרט במצות הצדקה, להיות גומלי חסדים בגשמיות וגם ברוחניות – להפיץ מעיינות התורה והיהדות. ואמנם גם הם צריכים לקבוע עתים לתורה, אך עיקר עבודתם בגמילות חסדים.

כל אחד משני סוגים אלו עליו להשקיע עיקר עבודתו באותו סוג עבודה שמתאים לו, אך ישנם "נשמות התועות", שהן אינן רוצות לעסוק בעבודה המוטלת עליהן, ומשתמטות להתעסק בעבודה שאינה מתפקידן.

ולדוגמא, כאשר מגיעים לבקש גמילות חסד מה"בעל עסק", נהיה פתאום מאריך בתפילתו והוגה בתורה ומתמיד בלימודו, וכשמסיים לימודו מוכרח הוא לרוץ לעסקיו ואינו יכול לסייע לזולתו. ולאידך, ה"יושב אהל" מפסיק מלימודו והולך להתעסק בגמילות חסדים, בזמן שעליו ללמוד בסדרי הישיבה וכיוצא.

ואפשר לראות, שדוקא כאשר נוטה האדם מעבודתו האמתית, משקיע הוא חיות גדולה באותו ענין שאינו שייך אליו. ועל כך נאמר "וימררו את חייהם", כי בעלי ה"נשמות התועות" לוקחים את החיות של הנשמה ומשקיעים אותה בעבודה כזו שאינה שייכת אליהם ואינה מתפקידם, ועד שמפריעה לעבודתם האמתית.

וצריך האדם "לצאת ממצרים", שיצאו כחות נשמתו מאותה "גלות" שבה הם נתונים, אם בגלות עסק הפרנסה או בעבודה שאינה שייכת לו, ולחזור ולהשקיע כחות נפשו בעבודת הבורא ית', "בלי קצבה ובלי תועלת".

